

СТАНОВИЩЕ

От доцент Костадин Бонев Костадинов, Югозападен университет „Неофит Рилски” Благоевград, Факултет по изкуствата, Катедра „Телевизионно, театрално и киноизкуство” за придобиване на научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 8.4 Театрално и филмово изкуство, с кандидат доц. д-р Петя Александрова

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Петя Александрова събира на една плоскост, каквато се явява територията на изследването ѝ, новите медийни практики и тяхното влияние върху съвременния език, върху зрителското /читателското/ възприятие в киното, театъра и литературата; търси проекциите на културната история в телевизията и съвременното кино; проследява еволюцията на художествения метод в игралното и документалното кино и в театъра, както и проблемите на комуникацията. По този начин дисертационния труд се превръща в опит за осмисляне на естетическите принципи на вече отминалия XX век и обемане в единно художествено цяло на теория и практики в художествения живот на България в началото на Новия век.

Цели и задачи на дисертацията.

Дисертацията е представена като „моментна снимка” на взаимната обвързаност на елементите, обединени в конструкцията „творец – творба – публика” в контекста на новите технологии и тяхното навлизане в изкуствата. Прави се уговорката, че закономерностите в тези отношения в последното десетилетие, което е обект на изследването, не са валидни за времето преди и най – вероятно няма да са валидни за бъдещи периоди. В този смисъл изследването е вид „запаметяване” на епизоди от делника ни, превърнали се в художествена творба.

Съвременния свят опровергава тезата за „вечните стойности на изкуството” и благодарение на модерните технологии и новите видове комуникация, превръща художествения продукт в нещо изменчиво и фрагментарно. П. Александрова заявява, че в предложението на вниманието ни труд ще сглоби този фрагментиран продукт, отчитайки уникалността на всеки един елемент от пъзъла.

Структурно дисертацията закономерно следва зададената в заглавието теза: от анализ на новите медийни практики през избраните примери от културната история, защитаващи тезата, към принципите на приложение на метода, за да формулира особеностите на съвременната комуникация в изкуството.

Петя Александрова започва своето изложение със словото, или по – общо казано, с езика, с проблемите в съвременния изказ на създавания културен продукт, отбелязвайки новите акценти, продиктувани от времето, в което живеем: неговата доминираща информативност и стремежът към краткост и яснота – качества, които понякога превръщат художественото послание в най – обикновено телеграфно съобщение. Анализирани са и деформиращата същност на съвременните медии и едностранното влияние, което се наблюдава в момента: от медиите към художествения обект и практически никога – в обратна посока. Така в хода на изложението, Петя Александрова стига до логичната поанта на тази първа част от своето изложение, цитирайки Марио Варгас Льоса: „Езикът е свобода в общества, в които има свобода”.

Поставяйки като базисна теза на труда си значението на свободата на езика за цялостното развитие на художественото творчество, Петя Александрова изследва обществените страхове и опитите на изкуството да предпази, „да обгради” своята потенциална аудитория от тях. В дисертацията са анализирани крайни проявления на това явление. П. Александрова нарича този процес „премахване на дразнителите”. Първостепенна роля в това начинание е отредена на масмедииите с тяхната склонност към тотална унификация. Така се създават цели поколения индивиди, които нямат сетива, за да възприемат изкуството в неговото разнообразие. А обществото е изправено пред переспективата на собствената си прогресираща деградация.

В дисертацията се анализира сблъсъка на така промененият потребителски вкус с избрани театрални и филмови образци: Спектакълът на Ал. Морфов „Хъшове” и групата нови български филми, реализирани без държавно участие. Отчитайки феноменалния успех на спектакъла на Морфов, Петя Александрова хвърля мостове към литературния първоизточник и неговото експониране в културния живот на България, проследява метаморфозите на реализирания на сцената на Народния театър спектакъл /Неговия телевизионен вариант/.

Българските филми, реализирани през последните десетина години без държавна субсидия и тяхното изкривено отразяване в медиите е другата страна на същата теза – повреденият зрител е започнал да налага капризния си вкус. Така се появяват филмите

сурогати, филмите имитации, кръстени кой знае защо в по – голямата част от публикациите „Българско независимо кино”. В тези филми основната причина да бъдат създадени е някакъв ирационален стремеж да се наподобят клиширани образци на търговското кино, най – често несполучливо и профански неумело. Петя Александрова предпочита по – точния термин за определяне на този тип кино: „Частни филми”.

Търсейки ориентири в изкуството на миналото столетие, Петя Александрова задава теза, която убедително защитава във втората част от дисертацията си. Тя търси верните маркери за проявленията на културата и изкуството в днешното ни битие в няколко посоки: в четенето /”Напред към утрешния ден”/, музикалното образование от най – ранна възраст /”Музиката в рисунки”/, експериментът на Албер Кан и неговото отношение към заобикалящата ни действителност /”Приказка за архивите”/, пионерските години на киното /”Нямото кино вече го няма, звуковото още не е дошло”/, шедьовърът на Вайда „Катин” като пример за отношение към историята. „Катин” е и ярък пример за трансформацията на личната позиция в художествен факт.

Така, използвайки интердисциплинарен подход, в дисертацията се анализира дифузията на изкуства и медии, и се търсят границите на тяхната възможна автономност в заобикалящия ни свят с неговата изведена в абсолютен непоследователност и алогичност. В дисертацията е изведен принципът на съвременното възприятие – външно хаотично, с множество препратки и освободени от традиционната логика на асоциативното възприятие внушения. За да се развие в третата част теорията на метода и неговото приложение в съвременните проявления на различните изкуства.

Петя Александрова тръгва от конкретни артистични практики, за да потърси закономерностите в художествения метод при изграждане на литературно, театрално, или филмово произведение. Акцентът е поставен на философското понятие „истина” и на пътищата за неговото постигане в българското документално кино от първото десетилетие на 21-ви век, в романа на Виктор Пелевин от 2005 г. „Шлемът на ужаса”, в изграждането на ролята на големия български актьор Наум Шопов, в творчеството на Самюел Бекет през призмата на проекта “Beckett on film”, в програмния за творчеството на Бергман «Фани и Александър» и в българския «Да обичаш на инат».

В дисертацията се изследва парадокса от развитието на два антагонистични процеса в българското кино: Създаването на документални филми, тълкуващи историята по принципно нов, лишен от идеологеми начин и филми, осмислящи нашето съвремие с

неговите противоречия и конфликти – това от една страна; и тоталната маргинализация на българското кино, наложена от филмовите разпространители и частните телевизии. Това съждение ни кара да се върнем отново към твърдението на Марио Варгас Лъоса – че свободата на езика изисква свобода на обществото. Ситуацията с българското документално кино показва точно обратния процес – когато обществото стои със „запушени уши“ пред произведенията на националната си култура.

В крайна сметка, в предложения труд Петя Александрова, вярна на избрания принцип на излагане на доводите, поставя за дискусия фундаменталния въпрос: Що е истина? На базата на два абсолютно различни като художествен подход и изразни средства филма – „Фани и Александър“ на Бергман и „Да обичаш на инат“ на Николай Волев, тя развива две възможни посоки на изследване – Истината като абсолютен – без нюанси и условности /”Да обичаш на инат”/ и истината като творение на обществото, в което живеем. Там истината винаги е конкретна – зависи от обстоятелствата, в които индивидът попада. Тя може да разрешава проблеми, но може и да убива – една многократно по – сложна и комплицирана хипотеза. /”Фани и Александър”/

Последната глава на дисертационния труд „Нарушеното общуване“ ни връща към първоначалната теза на изследването – новите технологии, както и специфичното развитие на медиите в България влияят пряко не само върху възприемането на един културен продукт, а понякога чрез автоцензурата на авторите влияят и на самия краен резултат. Без никакви уговорки, в подобна ситуация се говори за „нарушено общуване“. Като се почне от безогледен ПР и цензуриране на иначе посредством творби, и се стигне до тоталното изчезване на аналитичната критика и анализ на конкретните художествени произведения.

Считам, че дисертационният труд на Петя Александрова „Култура – комуникации – кино в преход“ има научни и приложни приноси според изискванията за присъждане на научна степен „доктор на науките“.

Приносите могат да бъдат формулирани по следния начин:

- Изкуствата са разгледани като единно интегрално цяло в контекста на средствата за масови комуникации. Тази дифузия, или конвергенция помага на изследвателя да открива общи черти и принципи, валидни за всички изкуства и да ги прилага в бъдещи разработки.
- Дисертацията успешно изгражда нови теоретико – приложни модели на отношения между кино и цензура, кино и публика, кино и медия.

- Приносно е и тълкуването на изкуството на първото десетилетие на 21-ви век в контекста на постиженията и поуките на отминалия XX-ти век. Разчетени са посланията, оставени ни от фундаментални артисти, определящи облика на изкуството на XX-ти век – Албер Кан, Дъглас Феърбанкс и Мери Пикфорд, Самюел Бекет, Владимир Пелевин и Ингмар Бергман. Потърсени са проекциите на тези послания в изкуството от последните години.

- Направен е и опит за прогнозиране на бъдещото развитие на изкуството.

И ако трябва да се върнем към началото – наистина се изисква смелост, за да се опиташ да анализираш и да търсиш общи закономерности в една толкова бързо променяща се динамична среда, каквата е днешната. Промените са наше ежедневие. Днешните тези отричат вчерашните. И трябва око на аналитик, за да открие общия знаменател на фактите и явленията, които на пръв поглед изглеждат взаимно изключващи се. Подобен подход е определено плодотворен и прави нашите страхове и притеснения привидни.

Дисертационният труд е разработен самостоятелно и показва висока степен на познаване на състоянието на проблема, както и съответствие на използваната литература.

Използваните в дисертацията автори са цитирани коректно.

Теоретичния модел на изследването е обоснован и разработен задълбочено и е новаторски.

Заключение

Дисертационният труд "Култура – комуникации – кино в преход" на доц. д-р Петя Александрова представлява в същността си задълбочено и новаторско изследване, което обединява в единно художествено цяло теория и практики в художествения живот на България в началото на Новия век. Дисертационният труд осмисля естетическите принципи на вече отминалия XX век и очертава тенденциите в развитието на динамичната триада „творец – творба – публика” в наши дни и близкото бъдеще.

Давам положителна оценка на дисертационния труд.

30.11.2015 г.

доцент Костадин Бонев

